

חברי גבעת חיים מספריים?.

1945, 1/3 מרץ, 1946

פרנסו קליין מספר על השבת השחורה.

הרבה אנשים מערבכים את המאורעות והחיפושים השונים. היו 3 פעמים חיפושי נשק בגבעת חיים. אשתדל לדייק עד כמה שאפשר אחרי כל כך הרבה שנים. השבת השחורה בעצם הייתה אחרי מסיבה גדולה בערב שבת כשהגענו ל-1000 ליטר חלב. נאמתי באותה מסיבה ואמרת לידיש מדארף האבן אביסעלע מזל. למחרת בבוקר שמענו את הבריטים שהסתובבו מסביב למשק להכריז על עוצר. היה לנו ברור שהם יבקרו גם אצלנו, אם כי זה לקח זמן. באו בשעה 11. הכינונו את כל האנשים. והיינו הפעם לבד, רק אנשי גבעת חיים ואנשי הפלמ"ח שהיו אצלנו. לפי ההוראות שהיו קיימות של התנגדות פסיבית היה על הישוב לא ללכת לזיהוי, להתנגד פסיבית. וכך אנחנו ישבנו בשני ריכוזים. אחד על יד בית החרבות ואחד על יד המטבח וחכינו. בשעה 11 הבריטים פרצו וברגע האחרון אנחנו שישבנו כחדר סמוך, קפצנו מהחדר. מי שהיה המג"ד של הישוב, אנוכי, ירושו בורשטיין, זיגי אשכנזי ודני מס שהיה מפקד פלוגה של הפלמ"ח. כשהבריטים ניסו להקים אחד מהבחורים, נער נדמה לי מחברת נוער, צעקתי - לשכב-ולא לקום. הם הרגישו שמאיזה מקום יצאה פקודה, חפשו וחפסו את הקיצוני שבינינו וזה היה דן מס. הייתי מעוניין שהוא, שהיה לו תפקיד גבה כבר אז בפלמ"ח, שלא הוא ייתפס. זרקתי את עצמי על יון אז הבריטי במקום להתעסק איתו התעסק איתי. כבר אז הייתי בעל גוף ולא בקלוח אפשר היה להרים אותי ו-4 בריטים ניסו והצליחו להביא אותי לריכוז למקום שלהם. בינתיים דני מס הצליח להחמק מתחתי ונשאר חפשי. שאת בעצם הייתה הכוונה שלא הוא אלא אני במקומו איאסר. כשנכנסנו לאוהל של הבריטים אחד צעק *This is the major* היה בזה משהו, כי אני הייתי מפקד המקום, אבל לא הייתה לזה חשיבות רבה. העלו אותנו על האוטו.

דברי פרנסו (המשך).

נדמה לי 16-18 איש שאז נעצרו בגבעת חיים. שרנו את התקוה והם עם הכידונים הכריחו אותנו לעלות על המשאיות. משמה הובלנו ללטרון. יותר מאוחר הביאו אותי לרפיח אבל זה שוב עניין אחר.

סיפר מהמחנה. באחד הלילות היה צריף של גבעת חיים, צריף קיצוני יחד עם אנשי יגור עם ד"ר רגולסקי רופא של יגור שנאסר אז. ישנו ואחד הבחורים אישן סיגרה וזרק אותה החוצה. כנראה שהייתה פונחת חולצה או אילו שהן בגדים מחוץ לצריף שנפלו החוצה כי לא היו רשתות. התעוררתי בלילה והתגששו שיש שרפה במקום. הסתכלתי החוצה בהצריף התחיל לבעור. שקלתי אס לקפוץ החוצה ולכבות את האש אלא שבלוץ סביב המחנה-אנחנו היינו צריף קיצוני-הלכו שוטרים ערבים עם נשק לשמירה. צעקתי אליהם והסכרתי את המצב ואמרתי להם שאני אקפוץ החוצה בשביל לכבות את האש. עשיתי כך וחזרתית בדפיקות לב, כי לא הייתי בטוח אם השוטרים הערבים לא יפתחו עלי באש, אבל גם זה עבר.

ושוב על השבת השחורה.

אנחנו לא ידענו בדיוק את תאריך החיפוש. קיבלנו פקודה לפרק את המפעל. גם בחיפוש של 1945 וגם בשבת השחורה היה לנו מפעל לפיקות של רוכים ויותר מאוחר של חומר נפץ ובכל מקרה של מתיחות בסכיבה קיבלנו פקודה לפרק את המפעל כלומר להוציא את המכונות מחוץ לבנין למטה שהיה על יד הכרם, הישן ולהעמיד אותם בפרדסים פה מכונה שם מכונה.

דוגמה לערכוב פרשיות.

שמעתי את הסיפור על התפרצות הסנקים אבל זה היה בשנת 1945 ולא בשבת השחורה, כי בשבת השחורה הבריטים נכנסו למשק בלי כל התנגדות. אנחנו היינו

מרוכזים, שכבנו על הדשאות ולא חשבנו כלל להתנגד כי היינו מעטים מאוד.
על המחנה. את הסיפור איך שנאסרנו ואיך שהיינו בלטרון גם כן כדאי
לספר. באותו ערב שנאסרנו ונאספנו מכל מיני מקומות ללטרון, הרצה לפנינו
בן אהרון על התנהגות של אסירים פוליטיים. הוא היה בעל ניסיון. הוא
היה במחנה שבויים של הגרמנים בתור קצין יהודי. אני זוכר את הלילה שמאוד
התרשמתי. למחרת בבקר נקראנו להתעמלות בוקר והבריטים קודם כל רצו לעשות
מפקד ולהעמיד אותנו בשלישיות זה על יד זה. לא היו שמה חברה מהפלמ"ח
והם הצליחו לבלבל את השלישיות בצורה כזאת שאף פעם הבריטים לא הצליחו
לספור אותנו. פה עמדו שנים פה עמדו ארבעה, פה עמדו צפופים מדי. אז הם
התיאשו מאיתנו ובקשו מבן אהרון שיסדר את העניין. בעצם זאת הייתה הכוונה.
אנחנו לא רצינו שהם יספרו אותנו וישלטו עלינו אלא שהם יהיו זקוקים
למנהל יהודי. אז אחד הבחורים שהיה מורה להתעמלות נחן פקודה. הסתדרנו
כפי שצריך והתחלנו להתעמלות בוקר. אחר כך עוד פעם הבריטים ניסו לספור
אותנו והביאו עזרה של הרבה חיילים. העמידו שורות של חיילים ואנחנו היינו
צריכים לעבור בין השורות והראשון של החיילים הבריטיים והאחרון שלהם
היו סופרים מי עובר. הם רק לא שמו לב שחלק של החברה הסתננו ונכנסו מחדש
לספירה, כך שזה היה מספר עצום שספרו וראו שוב שהם לא יכולים לספור אותנו
ואז הם התיאשו ובקשו את בן אהרון שימסור את המספר המדוייק של האסירים
שישנם במחנה.

סיפור על בן ציון מזרחי.

בן ציון היה נער בחברת נוער ונאסר-זה התברר לי רק שם ברפיח-בגלל זה ששמו
היה בן ציון מזרחי וכאלה מזרחי היו ברפיח שלשים וכמה. אם כי הוא היה נער

דברי פרנסו (המשך) .

בן 16 ולא היה חשד שהוא שייך לטרוריסטים. בעצם נזכרתי בסיפור הזה רק לפני 3 חודשים. הופיעה פתאום אישה בגבעת חיים והציגה את עצמה כאחותו של בן ציון. היא אמרה שהיא באה מלבנון. היא באה עם בנה, הגיעה לקפריסין וקבלה אפשרות כניסה לגבעת חיים. היא עברה ללבנון כנראה בשנת 1947 ומאז לא היתה בארץ. היא ידעה שבן ציון נפל וחפשה במסדות של הוועד למען החיל ומצאה שמה את הכתובת והתמונה לא היתה מתאימה. בשביל זה היא באה לגבעת חיים אם מישור יזכור וזוכר את בן ציון. במקרה הדבר הזה הגיע אלי ודיברתי איתה ואמרתי לה שאני כתבתי סיפור אמיתי שהיה עם בן ציון ברפיח. כתבתי אותו בודאי 3-4 שנים אחרי המאורעות אחרי שהיינו ברפיח ושלחתי אותו כסיפור ל"משמר ילדים". היינו כולנו בצריפים עצומים, משוקמים על אלונקות מיסות לא היו-זה על יד זה. אני זוכר שעל ידי שכב יצחק רביין היה לנו הרבה זמן ולא היה מה לעשות. בן ציון מצא לו תעסוקה. הוא פירק רשת מהחלו פירק סמיכה אחת ומהעיתונים שהיו עשה עפיפון. כל אחר הצהריים היו לנו 3 שעות להיות סגורים אמנם אבל בחצא ולא בתוך הצריפים. ובאחד הימים, כשבן ציון גמר את העפיפון הוא יצא עם העפיפון בכנפי רוח הנגב העפיפון עלה מעלה מעלה. לא לקח הרבה זמן באו הבריטים: " להוריד את זה ". חשבו שזה איזה סימן, איזה משהו. אמרו לבן ציון " חוריד " אבל בן ציון לא כל כך מיהר וגם אנחנו לא כל כך. לקח עוד איזה זמן. באו 3 ג'יפים עם חיילים חמושים והתפרצו ורצו לתפוס את העפיפון. ואז בן ציון עזב את החוט והעפיפון עלה למעלה וברח ואנחנו כולנו צעקנו *The Jewish airforce* הבריטים רצו אחרי העפיפון עד שהצליחו כאחד הגנות שהוא נתפס לתפוס אותו. על הסיפור הזה שאז שימח את כל העצורים של רפיח אני רחמי לזכרו

דברי פרנסו (המשך)

שכן ציון נפל במלחמת השחרור, כשהחגייס לפלמ"ח ונפל בקרבות בנגב. יכולתי אם כן לתח לאחותו הוכחה נוספת על אחיה שנפל בקרבות בנגב.

על חיפוש הנשק ב-4+4-1942

מה גרם לחפוש הנשק - באחד הימים הודיע בחור שנסע לחיפה, את שמו אינני זוכר כבר, שהוא הצליח לקנות 2 רובים אצל חייל צ'יכי שעבר מטהרן. אז הצבא הצ'יכי עבר מטהרן דרך הארץ. מחברר אחר כך שכנראה ששני הרובים האלה היו גנובים אצל האנגלים והדבר הזה נחגלה. הוא הספיק לפגוש משאית שלנו והספיק להעביר את הרובים אלינו. בשבילנו אז שני רובים חדישים היה רכוש רב ושמחנו על רכישה נוספת שעלתה מעט כסף. אבל לא לקח הרבה זמן, שכנראה שהחזרה נתפס וסיפר והיתה לו כנראה גם כחובת, כי לא הרבה זמן אחרי זה באו ודרשו את הרובים. אנחנו את ההשתלשות העניין לא ידענו. ידענו רק שבחור רכש שני רובים בעד כסף וששלח אותם לגבעת חיים ואנחנו היכף סילקנו אותם. הם קודם היו בחדרי וכשהתחילו לשאול עליהם אנחנו הכנסנו אותם לפרדס ותלינו אותם על אחד העצים. לא לקח הרבה זמן שהגיעה הפלוגה של *straiting* *forces* זאת היתה היחידה של המשטרה האנגלית שהיתה באופן מיוחד מאומנת נגד הישוב לכל מקרה של חיפושים והפגנותם מצויידיים במגינים. הם הופיעו ודרשו שנחזיר להם את הנשק. אנחנו כמובן אמרנו שאין לנו נשק ובינתיים, אם ככה, הם רצו לעשות חיפוש במשק. אנחנו, היו לנו הוראות שלא ניתן להם לחפש אלא תוך כדי כך הם ניסו בכל מיני מקומות, אנשים הפריעו להם קצת, עד שהם נכנסו לפרדס א'. שמה היה בית מחמרה ויכול להיות שהוא עוד קיים עכשיו. שם גר אחד הנוטרים, אחד מחברי המשק, ודוקא שמה רצו לחפש נשק ונכון היה שזאת היתה תקופה של אימונים שדוקא היה כל מיני נשק אי ליגלי מחוץ לסליק

ש

דברי פרנשו (המשך)

ואנחנו היינו מאוד מעוניינים שלא יחפשו שמה. ואיך שנכנסו השוטרים לפרדס בין העצים אז החחילו לסחוב אותם והתחילו להתקוטט איתם והשוטרים ראו שבתוך הפרדס הזה הם אינם יכולים לעמוד נגד האנשים וגם התחילו לזרוק עליהם כל מיני חפצים והיות שהתחילו גם מכות התחילו גם מכות מצידנו. שוטר אחד איבד שמה את הכובע והיה שמח. המפקד של השוטרים הוציא אותם החוצה, מחוץ לפרדס, סידר אותם בעיגול ואנחנו סביבם וככה היו נאומים וצעקות. בינתיים הקצין התקשר בשלפון שלנו דרך בית ליד לירושלים בשביל לקבל הוראות איך להתנהג. שוטר יהודי מבית ליד שהקשיב לשיחה מסר לנו שהוא קיבל הוראות להתנהג בחקיפות אבל לא להשחמש בנשק. עלינו הידיעה הזאת קצת הקלה ובסוף הם אחרי הכול/אז הסתלקו. היתה זאת הפעם הראשונה שהיתה החנגדות אקטיבית לחיפושי נשק. אבל אני מוכרח לציין שהחיפושים היו יותר מאוחרים אחר כך הושפעו כנראה מהעניין הזה כי אנחנו נכנסנו לספר השחותכלא נאמנה לאימפריה הבריטית.

על המצור - הייתי בחדר עם הבת. לפנות ערב נכנס אלי חיים זינגר, מפקד מחלקת הפלמ"ח אצלנו, שהכרתי אותו לפני זה כמובן. הוא בצורה רשמית פנה אלי "אתה המא"ז של גבעת חיים?" אני קצת התפלאתי לשאלה והוא אמר: "בזה אני פונה אליך באופן רשמי". לא ידעתי מה העניין. הוא אמר לי שהלילה תהיה פעולה ועלי להכין את הסליקים עבור המחלקות כשחזרו מהפעולה לגבעת חיים. אני הפעלתי חתך אח כל המנגנון, פניתי ליוסף שנפיר ז"ל שהוא היה הסליקר הראשי והוא תיכף יצא עם החברה שלו להכין מקומות בחוץ, בשדה, בשביל לקלוט את הנשק עד שהחברה יחזרו מהפעולה. חיים סיפר לי שהפעולה תהיה נקמה על חפי-סח אניה מעפילים, בשני מקומות, בגבעת אולגה ובסדני עלי. בשעה 12 בדיוק,

4

אנחנו כבר היינו כמצם הכן, המפקדה יושו וזיגי. בשעה 12 שמענו את הפי-
צוץ. כעבור שעה ומשהו חזרו הראשונים מהפלמ"ח אלה שחסמו את הדרכים אל
היעד אבל המחלקה העקרית, הכוח העקרי לא חזר. זה לקח די הרבה שמן כי
בפעולה הזאת נפצע בחור אחתשהיה חבר משמר העמק- אחר כך ספרו את העניין-
חיים זינגר חזר אחר הפעולה עוד פעם לחוך השטח והוציא את הבחור הזה וסחב
אותו על הגב לגבעת חיים. זה גם מסביר את העניין שבאמת היו סימני דם
בדרך מגבעת אולגה לגבעת חיים. אנחנו את החברה היכף קיבלנו, החלפנו להם
את הבגדים, את הבגדים כולם שרפנו במכבסה. הערנו את הרופא, הוא טיפל בפצו
שהיו לו רסיסים בחלק האחורי של הגוף ורחמנו זוג סוסים והעברנו אותם
למעברות. הסברנו למלחה שכנראה הבחור נתקף על יד פר ונפצע ונתנו לו את
כל הסיפורים. העברנו אותו למעברות ומשמה לבית חולים. בזמן הזה כבר התחילה
להיות מורגשת הנועה צבאית עוד בלילה. ובאמת הישוב כולו לא ידע על זה
שאנחנו איכשהו מעורבים בעניין. זאת אומרת שמעו בלילה את הפיצוץ ויותר
כעצם רוב החברים לא ידעו. בערך ב-9 הודיעו על בתקרבות של כוח צבאי
לגבעת חיים ואנחנו הפעלנו את הסידורים המוסכמים למפרע וזה הדלקה של
מדורות על גגות הבתים. זה היה סימן שהישוב בסכנה וצריך לבוא לעזרה^{הו}.
אני מוכרח להגיד היה כזה דבר בלתי צפוי, לנו בכל אופן. הנהירה של המוני
לגבעת חיים. יחד עם הידיעה על ריכוזי צבא התחילו להגיע המונים. אני
חושב שהגיעו לעבעת חיים קרוב ל-2000 איש, מהיום עד לפנות חושך שהצבא
הבריטי הצליח לסגור אותנו בסכעת, שהרבה יותר מאוחר נודע לנו מהם הכוחו
שעומדים בעצם מולנו. ראינו טנקים, אוטומובילים, משורינים ויחידות צבא וצלו
אדום שלהם ואוירונים חגו מעל לגבעת חיים. היתה זאת פעולה צבאית גדולה

8
מאוד. אנחנו כמובן סידרנו את הכוחות של חברי גבעת חיים ושל אלה שבאו אלינו. סביב גבעת חיים סידרנו גדר חיה. אבל זה היה כלילוח סתיו, היה כבר קריר, אנשים באו מעבודה, רבים בגופיות, לא מלובשים כפי שצריך ללילה. חילקנו שקים ואמרנו לאנשים להיכנס לחוך השקים, לפחות ולעשות חורים וללבוש אותם בשביל להגן על עצמם מצינת הלילה. אחר כך היינו גם צריכים לדאוג ללינת לילה ולאוכל. אותו זמן הוצאנו תפוחי אדמה והיה לנו מחסן גדול של תפוחי אדמה. בישלנו אותם בכית חרושה גח וחילקנו במידה שהיה לנו לחם עם ריבה ואחר כך חילקנו תפוחי אדמה. שמנו קש בכס מניי מקומות. בבית הכנסת שהיה קיים אז על יד חגלה, רבחדר האוכל ובכל מיני מקומות, בדיר הצאן. שמנו את האנשים שיוכלו בלילה לשכב, כלי ידענו שבלילה לא תהיה התקפה או ניסיון של פריצה. עם בוקר אנחנו שוב העמדנו את האנשים סביב סכיב וכל מיני נסיונות לפרוץ. אני רק זוכר מה שאני ראיתי. זה היה ניסיון או שנים שחיילים בריטיים רצו עם רובים מכודניס לקראת השרשרת של האנשים שעמדו והחכרה לא זזו. בבריטים רצו עד לאנשים וכמובן שלא דקרו אותם ונסוגו. עד שהם ניסו לחדור עם טנקים. נכון שכאו שני טנקים ונכנסו. באותו רגע נתנה הפקודה, לטנקים לתח להיכנס. הטנקים נכנסו ודרסו, היתה גדר איזושהי במקום, ועד שהבריטים הצליחו לעבור את הגדר והחיילים רצו אחרי הטנקים, השרשרת החיה נסגרה מחדש והחיילים נשארו בחוץ והטנקים היו בפנים מצבם כנראה לא היה נוח ביותר בחוץ המון שהסתובב במשק והם הסתובבו קצת שברו איזה צינור, מים ויצאו שוב ההוצה. בינתיים ראיתי שחיילים בן הצליחו להיכנס מצד שני של המשק דרך פרדס א'. ראיתי שכבר הולכים אנשים עם ידיים למעלה וחיילים עם רובים מכודנים מלויים אותם. אז צעקתי לכולם להתרכז על יד חדר האוכל.

כל מי שהיה עוד פנוי חזר ליד חדר האוכל, התישב על הדשא והבריטים נכנסו מכל הצדדים והתקיפו אותנו. אז מישהו אמר - חברה כואו לרקוד - ורקדנו עד שכלר כל הכוחות הבריטים דרשו מאיתנו להזדהות והובילנו אותנו למטה על יד בית הקברות היה מקום הזיהוי. בדרך אחד לשני מסר הל"א-אני יהודי מארץ ישראל אנחנו עוד לפני זה אספנו את כל העורות הז-הות. כמובן שבתוך כל מה שאני מספר היו כל מיני אפיזודות. אני מוכרת כמובן קודם כולל לסקור את המאורע הטרגי שקרה בגבול עין החורש איתנו כשהבריטים פרצו, ופרצו תוך יריות, כחורשה של עין החורש התאספו כ 400 איש. כשהם שמעו את היריות, הם חשבו, הם לא ידעו מה שנעשה פה אצלנו, נתמפקד, חבר עין שמד (איגנוץ?) נתן פקודה - לפרוץ, איש לא יעצור בנו-ואנשים הסתערו ואז הבריטים פתחו באש. אחרי זה כשהאנשים כבר עברו חצי הדרך, נהרגו שמה 6 אנשים ונפצעו כ 20. אנחנו מכל זה לא ידענו, כי אנחנו כבר היינו במעגל הזה שהבריטים הקימו שמה עם גדרות תיל שהם רצו לזהות אותנו. לקחו משמה כמה אנשים. היות שאף אחד לא הזדהה והם גם לא ידעו אף אחד, מה שהם חיפשו הם לא מצאו. אנשי פלמ"ח כמעט שלא נשארו אצלנו ורק שהיו אצלנו. אלה שבצעו את הפעולה עוד כלילה הסתלקו לקחו סתם אנשים ללטרון. אנחנו בפיקוד ידענו שאנחנו משחקים באש. עוד לפני זה בקרב לפני זה שהיה בחורשה ארלוזורוב, שנהרג יוסף רוזנברג ונפצעו סימה ליברמן ז"ל וברוך גלזנר ועוד חברים, היתה זאת התפרצות של St. For. הוא ניסה לחדור והצבא עמד מאחוריו. בנראה שהיה אצושהו ויכוח בין המשטרה והצבא. הצבא לא היה כל כך להוט אחרי הפעולה הזאת נגד האזרחים. ה St. For. פרץ עם מקלות ואז, מרק, בתור אחד מהפלמ"ח מפקד בפלמ"ח אמר - אם מקלות אז גם לנו יש מקלות. הם היו מוכנים בפניה. ואז היה קרב מקלות בפניה ההיא וכפי שסיפרתי נהרג שמה יוסף רוזנברג.

10
ורק אחרי זה שהדפו את ה S.F. הצבא נכנס לפעולה ואמר לנו - אם אתם תזוזו
הלאה אנחנו נפתח עליכם באש - אנחנו בפיקוד ידענו זאת ועמדנו בפני הבעיה
הזאת והתלבטנו רבות. גם המזכירות ישבה באותו הזמן, מזכירות משק גבעת
חיים, ואנחנו בחדר השני, אנוכי, יוסף בורשטיין, זיגי ואלכס שטדלר. ואריה
ניר. אלכס באותו הזמן היה מדריך של הנוטריטוריאריה ניר גם כן בתפקיד.
הם נשארו פה והיו לנו לעזר. אנחנו ידענו שאנחנו משחקים באש, ידענו שכל
התנהגות לא שקולה עלולה להביא להתפרצות הצבא בשביל להוכיח שהוא אינו
חס על חיי אדם וכך הלאה. אני רק אביא לדוגמה. בין האנשים שהגיעו אלינו
היתה קבוצת ביתרים מנתניה. הדבר הזה נודע לי ואני ביקשתי שיחה עם המפקד
שלהסוהסברתי לו את המצב שאנחנו חוששים מאוד שעלולה להיות בתפרצות של
הצבא הבריטי שעלולה לגרום להרבה קרבנות, מצד שני אנחנו חייבים להתנגד
לחיפושי נשק וביקשתי אותו שבנוכחותו שאני אוכל לעשות חיפוש נשק אצל
חבריו אנשי ביתר מנתניה. התברר שהיה להם קצת נשק לא רציני. בכל אופן
הוא את זה מסר לנו ואנחנו החזרנו לו אחרי החיפוש. אני לוקח את זה רק
כדוגמה, שהיינו במתיחות עצומה בענין זה.